

Metody, techniki i narzędzia badawcze w badaniach pedagogicznych

Metody, jak i techniki badań to sposoby postępowania naukowego, mające na celu rozwiązanie sformułowanego uprzednio problemu. Metody są ogólnie zalecanymi sposobami rozwiązywania nurtujących badacza problemów. Natomiast techniki odnoszą się do bardziej uszczegółowionych sposobów postępowania badawczego i faktycznie stosowanych w danej nauce. Są one także metodami badań, lecz nie w ogólnym, ale węższym znaczeniu tego słowa.^[1]

Można powiedzieć też, że metody badawcze w ich ogólnym znaczeniu są gatunkową nazwą określonych sposobów postępowania badawczego, a techniki badawcze odmianami tego rodzaju metod.^[2]

Techniki badawcze są zaś bliżej skonkretyzowanymi sposobami postępowania badawczego. Podporządkowane są metodom badawczym, pełniąc niejako wobec nich wyraźnie służebną rolę. Stanowią jakby „ostatni akord” danej metody badań, która jest dla nich zawsze istotnym punktem odniesienia i obejmuje kilka ich odmian.^[3]

Stosowanie jakościowych metod zbierania danych o faktach edukacyjnych łączy się z przebywaniem badacza w terenie, a więc w miejscach, gdzie toczy się codzienne życie badanych^[4].

W badaniach pedagogicznych istnieje wiele różnych klasyfikacji metod, technik i narzędzi badawczych. W pracy został wykorzystany podział wg Mieczysława Łobockiego^[5]:

1. Metody badań pedagogicznych:

- Obserwacja
- Eksperyment pedagogiczny

- Testy osiągnięć szkolnych
- Techniki socjometryczne
- Analiza treści
- Skale ocen
- Ankiety i kwestionariusze
- Rozmowa i wywiad

2. Techniki badań pedagogicznych:

- Techniki obserwacji:
 - Techniki obserwacji dorywczej
 - Technika dzienników obserwacyjnych
 - Technika obserwacji kategoryzowanej
- Techniki eksperymentalne:
 - Technika grup równoległych
 - Technika rotacji
 - Technika jednej grupy
- Techniki socjometryczne:
 - Technika socjometryczna J. I. Moreno
 - Technika „Zgadnij kto?”
 - Plebiscyt życzliwości i niechęci
 - Technika szeregowania rangowego
- Techniki analizy dokumentów:
 - Analiza dzienników
 - Analiza rysunków
 - Analiza wypracowań

Po ustaleniu rodzaju zjawiska w rozwiązaniu problemu postawionego w pracy została wybrana metoda analizy treści. Analiza treści polega na zinterpretowaniu zawartych w nich treści pod kątem określonych celów badawczych, dostarcza cennych informacji o funkcjonowaniu, rodzajach działalności opiekuńczej, wychowawczej, edukacyjnej, społecznej, kulturowej czy innej. Zatem dokumentem nazywać będziemy każdą rzecz stanowiącą źródło informacji o przedmiotach, ludziach, faktach i zjawiskach. ^[6]

Techniką badań pedagogicznych, którą się posłużono była

analiza dokumentów, ponieważ dzięki tej technice można w pełni poznać rolę reklamy społecznej jako narzędzia kampanii społecznej.

Dokumentem nazywa się utrwalony w sposób formalny (najczęściej urzędowy) wytwór ludzkiej działalności. Jest nim np. świadectwo szkolne, dziennik lekcyjny, dziennik urzędowy, zarządzenia wydawane przez oficjalne czynniki państwowe itp.^[7]

Odczytywanie informacji zawartych w dokumentach sprawia badaczom wiele trudności. Wynikają one z różnorodności treści w nich zawartych, co niekiedy czyni je mało zrozumiałymi. Zadaniem badacza jest dokonanie oceny dokumentów pod kątem ich autentyczności i wiarygodności oraz oddzielenie dokumentów autentycznych i prawdziwych od tych, które budzą wątpliwości bądź zostały opracowane w złej wierze. Każda dokonana ocena musi dotyczyć zawartych w nich treści^[8].

Analiza dokumentów na użytek badań pedagogicznych występuje także pod nazwą analizy wytworów pracy, jako wszelkie obiektywne przedmioty będące wynikiem ludzkiej działalności, związanej zarówno z nauką, działalnością kulturalną, życiem osobistym, jak i działalnością produkcyjną. Używana jest też nazwa analizy wytworów lub analizy prac własnych dzieci i młodzieży^{[9] [10]}.

W technice – analiza dokumentów wyróżnia się analizę jakościową i analizę ilościową. Analiza jakościowa opiera się na zasadach obowiązujących przy analizach historycznych i sprowadza się do wysuwania wniosków na podstawie zawartych w dokumentach informacji. Polega ona na poprawnym odczytaniu treści zawartych w dokumentach i subiektywnym ich zinterpretowaniu. W analizie takiej, badacz usiłuje nie tylko odpowiedzieć na pytanie, co autor dokumentu chciał przedstawić i naświetlić, ale także stara się odczytać informacje ukryte, niejawne i pisane „między wierszami”. Natomiast analiza ilościowa jest pozbawiona subiektywnego wartościowania i

sprowadza się przede wszystkim do ilościowego opisu osób, rzeczy, procesów, faktów, słów, znaków, itp.

Przez analizę dokumentów rozumie się analizę wszelkich wytworów dzieci, młodzieży i dorosłych mogących „stanowić źródło informacji, na podstawie której można wydawać uzasadnione sądy o przedmiotach, ludziach i procesach”^[11].

Technice tej podlegają różnego rodzaju wytwory dzieci i nie tylko takie jak:

- listy,
- pamiętniki,
- rysunki,
- zeszyty szkolne,
- twórczość literacka,
- różne zapisy w dziennikach klasowych,
- roczniki statystyczne,
- sondaże.

Drugą techniką była technika wywiadu, ponieważ dzięki tej technice można uzupełnić informacje dotyczące RS. Nie wszystkie zjawiska można zaobserwować bezpośrednio, dlatego dla pozyskania danych, badacze muszą prowadzić rozmowy lub wywiady z ludźmi, pytając ich o określone zdarzenia, o opinie, poglądy, itp.^[12]. Wywiad jest rozmową badającego z respondentem lub respondentami według opracowanych wcześniej dyspozycji lub w oparciu o specjalny kwestionariusz. Wykorzystywany jest przy poznawaniu układów, charakteru i zależności środowiska wychowawczego, a także do poznawania wszelkiej problematyki środowiska i aspektów wychowania w środowisku społecznym.

Wywiad służy głównie do poznawania faktów, opinii i postaw danej zbiorowości. Materiał uzyskany drogą wywiadu pozwala ponadto na analizę układów i zależności między zjawiskami. Sprawność wywiadu i wartość uzyskanego materiału zależą od wielu czynników. Najważniejszym jednak warunkiem poprawnego przeprowadzenia wywiadu są właściwie przygotowane dyspozycje.

Określa się je zazwyczaj mianem kwestionariusza. Ale dopiero wówczas słuszną jest taka nazwa, gdy jest to zestaw pytań, zbudowany według specjalnych zasad. Zdarza się jednak prowadzenie wywiadu tylko według pewnego planu w postaci dyspozycji do rozmowy nienarzucających ani kolejności, ani ścisłości w zadawaniu poszczególnych pytań. Tendencje panujące we współczesnej pedagogice zmierzają do opierania wywiadu na kwestionariuszu skategoryzowanym. Dla badań środowiskowych tendencja taka nie zawsze będzie najlepsza. Celem tych badań, jest bowiem możliwie wszechstronne i dogłębne poznanie istoty zjawisk wychowawczych zachodzących w środowisku. Do tego celu lepiej służą swobodne rozmowy według dyspozycji (pytania otwarte), które można ukierunkowywać. Można także zagadnienia przypadkowe, jeśli wydają się być ważne, rozwijać i uzyskiwać ich wszechstronniejsze naświetlenie.

Często jednak pewne sprawy wymagają precyzyjnego i konkretnego znania, czemu lepiej służy kwestionariusz skategoryzowany^[13].

Od innych technik badawczych wywiad odróżnia się tym, że:

1. w jego przeprowadzeniu uczestniczą co najmniej dwie osoby;
2. komunikowanie się podczas wywiadu jest ustne a nie za pomocą pisma i dlatego wywiad traktowany bywa jako rozmowa;
3. zapis wypowiedzi respondenta dokonuje osoba prowadząca wywiad;
4. w wywiadzie następuje proces wzajemnego oddziaływania osoby prowadzącej wywiad i respondenta^[14].

Narzędzie badawcze jest przedmiotem służącym do realizacji wybranej techniki badań w tym rozumieniu narzędziem badawczym będzie kwestionariusz wywiadu, magnetofon, dyktafon, arkusz obserwacyjny, a nawet ołówek^[15].

W poznaniu odpowiedzi na postawione problemy badawcze zostały

skonstruowane dyspozycje do wywiadu z pracownikami agencji reklamowych tworzących reklamy społeczne. Dotyczyły one skuteczności, projektowania, a także przygotowywania reklam społecznych. Drugim narzędziem, którym się posłużono był arkusz obserwacji, którym zostały zebrane dane dotyczące reklam społecznych emitowanych przez telewizję w 2011 roku. A przede wszystkim dominujących form przekazu, najczęściej poruszanych tematów oraz wykorzystanych technik oddziaływania.

[1] Zob. S. Nowak, [w:] M. Łobocki (red.), *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2008, s. 27.

[2] Zob. W. Zaczyński, [w:] M. Łobocki (red.), *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2008, s. 27.

[3] Zob. M. Łobocki (red.), *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2008, s. 27.

[4] Zob. M. Hammersley, P. Atkinson, *Metody badań terenowych*, przekład S. Dymczyk, [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika*, Warszawa 2003, s. 34.

[5] Por. M. Łobocki (red.), *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2008, s. 29 – 30.

[6] A. W. Maszke, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Rzeszów 2008, s. 252.

[7] Zob. Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika*, Warszawa 2003, s. 44.

[8] Por. A. W. Maszke, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Rzeszów 2008, s. 255 – 256.

[9] Por. M. Łobocki (red.), *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2008, s. 111 – 112.

[10] Zob. A. W. Maszke, Metody i techniki badań pedagogicznych, Rzeszów 2008, s. 257.

[11] Zob. Z. Zaczyński, [w:] M. Łobocki (red.), Metody i techniki badań pedagogicznych, Kraków 2008, s. 112.

[12] Zob. A. W. Maszke, Metody i techniki badań pedagogicznych, Rzeszów 2008, s. 220.

[13] Por. T. Pilch (red.), Zasady badań pedagogicznych, Warszawa 1995, s. 81 – 83.

[14] Zob. A. W. Maszke, Metody i techniki badań pedagogicznych, Rzeszów 2008, s. 220.

[15] Zob. T. Pilch (red.), Zasady badań pedagogicznych, Warszawa 1995, s. 42.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.